Opetus- ja kulttuuriministeriö **28.9.2017**

Eduskunta
Valtionvarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Jaoston kokouksessa 22.9.2017 pyydetyt lisäselvitykset ammatillisen koulutuksen osalta

Ammatillisen koulutuksen paikkojen kohdentuminen: kohdentuuko sinne, missä ikäluokkaa?

Ministeriö seuraa ja arvioi tiiviisti ammatillisen koulutuksen tarjonnan kehitystä ja kohdentumista erityisesti nuorisoikäluokille. Ammatilliseen koulutukseen kohdentunut 190 milj. euron säästö on vähentänyt koko maan tasolla ennakoitua vähemmän nuorille kohdennettua koulutustarjontaa. Kuluvana vuonna yhteishaussa on tarjottu 1 770 aloituspaikkaa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Kun myös perusopetuksen päättävä ikäluokka on pienentynyt 800:lla, ikäluokkaan suhteutettu tarjonta on pienentynyt vain kaksi prosenttiyksikköä. Paikkoja on koko maan tasolla edelleen tarjolla 75 %:lle perusopetuksen päättävästä ikäluokasta, mikä on paljon ottaen huomioon, että yli puolet perusopetuksen päättävistä hakeutuu lukiokoulutukseen. Liitteessä on tilastotietoa ammatillisen koulutuksen yhteishaun aloituspaikoista suhteessa 16 –vuotiaaseen väestöön maakunnittain.

Huomiota on kiinnitettävä kuitenkin siihen, että maakuntien välillä on merkittävää vaihtelua. Vaikka nuorille suunnattu aloituspaikkatarjonta on vähentynyt vuodesta 2016 vuoteen 2017 keskimäärin vain alle 4 %, Varsinais-Suomessa vähennys on lähes 11 % ja Kymenlaaksossakin lähes 10 %. Osittain näiden maakuntien keskimääräistä suurempi vähennys yhteishaun tarjonnassa voi selittyä esim. tarjonnan kohdentamisesta keskimääräistä enemmän aikuiskoulutukseen tai nuorille suunnattuun muuhun kuin yhteishaussa mukana olevaan koulutukseen. Kattavia tilastotietoja vuoden 2017 koulutustarjonnasta muun kuin yhteishaun osalta saadaan vasta ensi vuonna.

Nyt käytettävissä olevien tilastojen valossa näyttää siltä, että ammatillisen koulutuksen tarjonta on pääosin kohdentunut sinne, missä on nuorisoikäluokkia ja koulutustarvetta. Maakuntien väliset erot ammatillisen koulutuksen tarjonnassa suhteessa nuorisoikäluokkaan näyttäisivät selittyvän pitkälti sillä, että lukiokoulutuksen tarjonta ja vetovoima vaihtelevat suuresti eri maakuntien välillä. Lisäksi koulutustarjonnan riittävän alueellisen ja alakohtaisen saatavuuden turvaaminen edellyttää joissakin pinta-alaltaan laajoissa ja harvaanasutuissa maakunnissa jossain määrin muuta maata suurempaa tarjontaa suhteessa ikäluokkaan. Perusopetuksen päättävien koulutukseen pääsyn turvaaminen ei siten edellytä kaikissa maakunnissa täysin samansuuruista ikäluokkaan suhteutettua tarjontaa. Nyt käytettävissä olevien tilastojen valossa näyttää esimerkiksi siltä, että vaikka Varsinais-Suomessa ja Kymenlaaksossa yhteishaun tarjontaa suhteessa 16 –vuotiaiden ikäluokkaan on vuonna 2017 vähennetty suhteellisesti enemmän kuin muissa maakunnissa, niissä kuitenkin perusopetuksen päättäneiden koulutukseen pääsy on pystytty turvaamaan keskimääräistä paremmin. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa yhteishaussa valituksi tuli jopa 99 % perusopetuksen päättäneistä hakijoista ja koulutuspaikan vastaanottaneita oli 93,6 %, kun koko maan keskiarvo valituksi tulleiden osalta oli 98,3 % ja paikan vastaanottaneiden osalta 91,9 %.

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaku 2017 (syksyn varsinainen haku)
perusopetuksen päättäneet hakijat ja koulutukseen valitut hakijan kotimaakunnan mukaan

	Perusopetuksen päättävät hakijat	Valittuja	Paikan vastaanottaneita	Paikan vastaanottaneiden osuus hakijoista
Uusimaa	16 263	15 858	15 053	92,6 %
Varsinais-Suomi	4 755	4 707	4 453	93,6 %
Satakunta	2 227	2 207	2 097	94,2 %
Kanta-Häme	1 851	1 836	1 622	87,6 %
Pirkanmaa	5 029	4 913	4 480	89,1 %
Päijät-Häme	2 043	2 006	1 827	89,4 %
Kymenlaakso	1 838	1 794	1 715	93,3 %
Etelä-Karjala	1 292	1 252	1 219	94,3 %
Etelä-Savo	1 479	1 462	1 371	92,7 %
Pohjois-Savo	2 637	2 570	2 436	92,4 %
Pohjois-Karjala	1 626	1 607	1 531	94,2 %
Keski-Suomi	2 804	2 798	2 570	91,7 %
Etelä-Pohjanmaa	2 228	2 215	2 044	91,7 %
Pohjanmaa	1 903	1 895	1 707	89,7 %
Keski-Pohjanmaa	836	829	794	95,0 %
Pohjois-Pohjanmaa	4 985	4 908	4 518	90,6 %
Kainuu	746	744	703	94,2 %
Lappi	1 763	1 735	1 614	91,5 %
Ahvenanmaa - Åland	9	8	3	33,3 %
Tuntematon	23	22	17	73,9 %
Yhteensä	**56 337**	**55 366**	**51 774**	**91,9 %**

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää lähipäivinä uuden lainsäädännön mukaiset tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvat, joissa kohdennetaan koulutuksen järjestäjille noin 90 % talousarviossa määritellystä tavoitteellisten opiskelijavuosien enimmäismäärästä. Lupien vähimmäisopiskelijavuosimäärien asettaminen perustuu ammatillista koulutusta koskevan lain siirtymäsäännöksiin ja lähtökohtana on koulutuksen järjestäjien aikaisemman toiminnan rahoitus ja volyymi. Noin 10 % talousarvion tavoitteellisten opiskelijavuosien määrästä kohdennetaan koulutuksen järjestäjille loppuvuodesta tehtävässä vuotta 2018 koskevassa suoritepäätöksessä. Tämä kohdennus tehdään työelämän osaamistarpeiden ja väestön koulutustarpeen (mm. koulutustakuu, työllisyystilanne, rakennemuutostilanteet) perusteella. Tarkoituksena on ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden turvaamisen ohella huolehtia siitä, että perusopetuksen päättäville ja myös muille ammatillisen koulutuksen keskeisille kohderyhmille on koko maassa riittävästi tarjontaa.

Ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen määrä, NAO-ohjelman ja nuorisotakuurahojen tilanne ja jatko

Lähiopetuksen määrä sekä ohjaus- ja tukitoimet ammatillisessa koulutuksessa

Lähiopetuksen määrä ammatillisessa peruskoulutuksessa on vähentynyt. Laskeva suunta on alkanut jo viime vuosikymmenen puolella. Opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei ole käytettävissä yksityiskohtaista tietoa siitä, kuinka paljon opiskelijat saavat opetusta ja ohjausta eri oppimisympäristöissä. Opetushallituksen keräämien tietojen perusteella opetustuntien keskimääräinen opiskelijakohtainen määrä on vuosien 2005-2015 välisenä

aikana vähentynyt yhteensä noin 12 prosenttia ja lähiopetuksen määrä on vastaavasti vähentynyt 13 prosenttia. Lähiopetuksen määrän vähentyminen on siten tapahtunut vähitellen pitkän ajan kuluessa. Opiskelijan saama opetuksen ja ohjauksen kokonaisuus muodostuu lähiopetuksen ohella myös muissa oppimisympäristöissä tapahtuvasta ohjauksesta. Vuonna 1999 käyttöönotettu työssäoppiminen vähensi lähiopetuksen tarvetta, koska opiskelusta osa toteutettiin ohjattuna työpaikoilla. Ammatillisen koulutuksen reformin yhtenä tavoitteena on huolehtia siitä, että opiskelijat saavat osaamistavoitteensa saavuttamisen kannalta tarpeellista ja riittävää opetusta ja ohjausta. Uuden lainsäädännön mukaan kaikille tutkintoa tai sen osaa suorittaville opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jossa suunnitellaan mm. osaamistavoitteen saavuttamiseksi tarvittava opetus ja ohjaus. Henkilökohtaistaminen ohjaa koulutuksen järjestäjiä kohdentamaan resurssejaan siten, että opiskelijat saavat tarvitsemaansa opetusta ja ohjausta eri oppimisympäristöissä.

Opetuksessa keskitytään puuttuvan osaamisen hankkimiseen. Osalla opiskelijoista on jo aiempaa osaamista tai he oppivat nopeammin, jolloin opiskeluajat lyhenevät ja opiskelijat voivat siirtyä nopeammin työelämään tai jatko-opintoihin. Koulutuksen järjestäjät voivat suunnata voimavarojaan erityisesti niihin opiskelijoihin, jotka tarvitsevat enemmän opetusta, tukea ja ohjausta. Tarkoitus on, että opiskelijat saavat osuvaa opetusta, ohjausta ja tukea eri vaiheissa opintojaan. Käytännössä tämä tarkoittaa opetusta ja ohjausta eri oppimisympäristöissä sekä palautetta osaamisen kehittymisestä opintojen aikana. Lisäksi opiskelijalla on oikeus saada tarvittaessa henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opinto-ohjausta sekä erityistä tukea. Myös ammatti- ja erikoisammattitutkintojen opiskelijat voivat saada erityistä tukea tarvittaessa toisin kuin nykyisin.

NAO-ohjelman tilanne ja jatko

Vuonna 2013 käynnistetty nuorten aikuisten osaamisohjelma (NAO) on viimeisellä varsinaisella toimintavuodellaan. Uusia opiskelijoita voidaan ottaa vielä vuoden 2017 loppuun asti. Vuodelle 2018 on varattu 5 milj. euron määräraha, joka on tarkoitettu aiemmin aloitettujen opintojen loppuunsaattamiseen.
Viime vuoden syyskuun loppuun mennessä ohjelmassa oli aloittanut lähes 12 400 opiskelijaa oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa ja 1 100 opiskelijaa oppisopimusmuotoisessa koulutuksessa. Kaikkiaan ohjelmassa on aloittanut lähes tavoitteiden mukaisesti keskimäärin 4 000 aloittajan/vuosi. Aloittaneista reilut 40 % on ollut työttömiä ja vajaat 40 % pitkäaikaistyöttömiä tai syrjäytymisuhanalaisia. Ohjelman avulla on pystytty tavoittamaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia kouluttamattomia nuoria aikuisia. Miesten osuus aloittaneista on nykyisin yli 50 % ja vieraskielisten osuus lähes 20 %. Vuoden 2016 lokakuuhun mennessä kokonaisia tutkintoja oli NAO-ohjelman puitteissa suoritettu reilut 2 200 ja tutkinnon osia reilut 8 100. Kuluvan vuoden tilastot ohjelman volyymeista saadaan lokakuun alussa.

Ohjelman tuloksellisuuden arviointia vaikeuttaa joiltain osin se, että valtionavustuksella rahoitettavat NAO-ohjelman opiskelijat ovat voineet tilastoissa mennä osittain sekaisin valtionosuudella rahoitettavien opiskelijoiden kanssa. NAO-kohderyhmään kuuluvia opiskelijoita on koulutettu myös normaalin rahoitusjärjestelmän puitteissa. Vuodesta 2019 lukien NAO-ohjelman kohderyhmään kuuluvat opiskelijat sisältyvät kaikilta osin ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksella rahoitettavan toiminnan piiriin.

MAO-rahoituksen tilanne ja jatko

Hallitus lisäsi vuosia 2017-2020 koskevassa kehyspäätöksessään ammatillisen koulutuksen määrärahaa 21 milj. eurolla/vuosi maahanmuuttajien lisääntyvään koulutustarpeeseen vastaamiseksi. Maahanmuuttajien ammatillinen koulutus (MAO) –ohjelma käynnistettiin tammikuussa 2017. Ohjelman rahoitusta toteutetaan kuluvan vuoden osalta valtionavustuksena ja sitä voidaan käyttää tutkintokoulutukseen, opiskeluvalmiuksia

parantaviin opintoihin ja ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen sekä opiskelijoiden tarvitsemien tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelujen järjestämiseen. Ohjelman tavoitteena on tarjota ammatillista koulutusta ja opiskelua tukevia palveluja noin 2 000 maahanmuuttajalle vuosittain.

MAO-ohjelman opiskelijapaikat jaettiin maakunnallisesti vieraskielisen väestön suhteessa, koska käytettävissä ei ollut tilastoja turvapaikanhakijoiden määrän jakautumisesta. Turvapaikan saaneet ovat keskittyneet suuriin kaupunkeihin, joten suuri osa MAO-paikoista jaettiin pääkaupunkiseudulle, Turkuun ja muihin maakuntakeskuksiin. Toukokuun alkuun mennessä ohjelmassa oli aloittanut noin 1 300 opiskelijaa. Tuoreet tilastotiedot ohjelman volyymista saadaan lokakuun alussa.

Maahanmuuttajien kouluttamiseen tarkoitettu määrärahalisäys sisältyy täysimääräisenä nykyiseen kehyspäätökseen. Vuoden 2018 alusta lukien maahanmuuttajien koulutuksen lisäämiseen tarkoitettu valtionavustuksena myönnettävä rahoitus loppuu ja se sisällytetään ammatillisen koulutuksen valtionosuutena myönnettävään määrärahaan. MAO-ohjelman kohderyhmään kuuluvat opiskelijat sisältyvät tällöin kaikilta osin ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksella rahoitettavan toiminnan piiriin. Maahanmuuttajien koulutukseen tarkoitettu lisärahoitus kohdennetaan koulutuksen järjestäjille vuosittain tehtävässä seuraavaa varainhoitovuotta koskevassa suoritepäätöksessä.

Nuorisotakuurahojen tilanne ja jatko

Viime hallituskaudella nuorisotakuun toteuttamiseksi ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäämiseen kohdennetut määrärahalisäykset sisältyvät täysimääräisinä nykyiseen kehyspäätökseen. Tämän lisäksi hallitus päätti elokuun budjettiriihessä lisätä ammatillisen koulutuksen määrärahaa 9,4 miljoonalla eurolla ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäämiseksi ja kohdentamiseksi erityisesti nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Lisämääräraha on tarkoitus kohdentaa erityisesti työttömille tai työttömyysuhanalaisille nuorille (mukaan lukien NAO ja MAO-kohderyhmät). Tarjontaa suunnataan sekä perusasteen jälkeistä tutkintoa oleville että tutkinnon jo suorittaneille. Koulutusta on tarkoitus kohdentaa työllistymisedellytysten parantamiseksi erityisesti aloille, joilla on työvoimatarvetta (mm. rakentaminen, talotekniikka ja logistiikka). Koulutustarjonnan lisäämiseksi ammatillisen koulutuksen tavoitteellista opiskelijavuosimäärää lisätään 1 000 opiskelijavuodella, josta 500 kohdennetaan työvoimakoulutukseen.

LIITE

16 -vuotias väestö ja ammatillisen peruskoulutuksen yhteishaun aloituspaikat maakunnan mukaan 2014-2017

Maakunta	Väestö			Väestöennuste	Yhteishaun aloituspaikat				Aloituspaikat per 16 v. väestö			
	2014	**2015**	**2016**	**2017**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Etelä-Karjala	1 287	1 311	1 256	1 314	932	863	785	744	72 %	66 %	63 %	57 %
Etelä-Pohjanmaa	2 250	2 254	2 252	2 270	2 307	2 106	2 053	1 968	103 %	93 %	91 %	87 %
Etelä-Savo	1 569	1 516	1 505	1 470	1 570	1 267	1 163	1 197	100 %	84 %	77 %	81 %
Kainuu	805	782	784	752	603	570	572	541	75 %	73 %	73 %	72 %
Kanta-Häme	1 932	2 017	1 945	1 890	1 534	1 585	1 525	1 438	79 %	79 %	78 %	76 %
Keski-Pohjanmaa	839	817	805	845	904	782	785	774	108 %	96 %	98 %	92 %
Keski-Suomi	2 923	2 851	2 985	2 879	2 434	2 505	2 337	2 327	83 %	88 %	78 %	81 %
Kymenlaakso	1 932	1 901	1 846	1 879	1 529	1 419	1 403	1 265	79 %	75 %	76 %	67 %
Lappi	1 987	1 913	1 979	1 864	2 102	1 907	1 952	1 992	106 %	100 %	99 %	107 %
Pirkanmaa	5 103	5 265	5 238	5 272	4 003	4 244	4 364	4 232	78 %	81 %	83 %	80 %
Pohjanmaa	2 003	2 015	2 000	1 967	1 621	1 624	1 619	1 632	81 %	81 %	81 %	83 %
Pohjois-Karjala	1 755	1 815	1 701	1 678	1 415	1 408	1 276	1 305	81 %	78 %	75 %	78 %
Pohjois-Pohjanmaa	5 022	5 137	5 172	5 055	3 272	3 283	3 214	3 202	65 %	64 %	62 %	63 %
Pohjois-Savo	2 650	2 709	2 651	2 705	2 388	2 310	2 234	2 166	90 %	85 %	84 %	80 %
Päijät-Häme	2 130	2 197	2 152	2 124	1 872	1 824	1 763	1 733	88 %	83 %	82 %	82 %
Satakunta	2 360	2 401	2 303	2 236	2 057	1 984	1 966	1 888	87 %	83 %	85 %	84 %
Uusimaa	16 739	17 096	17 255	16 977	11 810	11 873	12 360	11 639	71 %	69 %	72 %	69 %
Varsinais-Suomi	5 017	5 117	5 033	4 890	4 008	4 003	4 098	3 655	80 %	78 %	81 %	75 %
Yhteensä	**58 303**	**59 114**	**58 862**	**58 067**	**46 361**	**45 557**	**45 469**	**43 698**	**80 %**	**77 %**	**77 %**	**75 %**